

Powszechne świadczenie na dziecko a ubóstwo dzieci: rola zmian w dietności.

Jan Gromadzki

Program „Rodzina 500 plus” fundamentalnie zmienił system wsparcia państwa dla rodzin z dziećmi. W ciągu jednego roku, Polska przesunęła się z ogona do czołówki krajów UE pod względem wsparcia finansowego dla rodzin. Świadczenie „500 plus” jest zdecydowanie najbardziej hojnym bezwarunkowym świadczeniem w odniesieniu do średniej płacy w krajach o wysokich dochodach. Jednym z celów programu wskazywanych przez rząd Beaty Szydło był wzrost dietności. Ten artykuł analizuje wpływ wprowadzenia świadczenia 500 plus na dietność oraz wpływ tych zmian w dietności na redukcję ubóstwa wśród rodzin z dziećmi.

Jednym z głównych mechanizmów, przez które świadczenie mogło wpłynąć na wzrost liczby urodzeń, jest efekt cenowy. Polega on na obniżeniu kosztów posiadania dziecka – comiesięczna kwota 500 zł pozwala na sfinansowanie części wydatków związanych z wychowaniem dziecka. Mechanizm ten powinien najsilniej oddziaływać wśród rodzin o niższych dochodach, gdzie świadczenie pokrywa większą część kosztów wychowania dziecka niż wśród rodzin o wysokich dochodach.

Program miał istotne statystycznie efekt na dietność: dziewięć miesięcy po ogłoszeniu programu odnotowano wzrost liczby urodzeń o 6 procent. Mimo zauważalnych pozytywnych efektów, koszt dodatkowego urodzenia dla budżetu państwa był wysoki: 1,5 mln zł to znacznie więcej niż w przypadku programów jednorazowego wsparcia przy urodzeniu w Hiszpanii czy Rosji. Co istotne, struktura urodzeń uległa trwałej zmianie. Przed wprowadzeniem programu 500+, wskaźniki urodzeń były zbliżone w obu połowach rozkładu dochodów. Po wprowadzeniu świadczenia, udział dolnej połowy rozkładu dochodów w ogólnej liczbie urodzeń wzrósł z 51% do 58%. Oznacza to, że program w większym stopniu zachęcał do posiadania dzieci osoby o niższych dochodach. Ta zmiana w strukturze urodzeń mogła zmniejszać skalę redukcji ubóstwa wywołanej przez wprowadzenie programu.

Aby zbadać rolę zmian w strukturze urodzeń na redukcję ubóstwa, wykorzystuję podejście mikrosymulacyjne. W mikrosymulacji wykorzystuję zmiany w strukturze urodzeń po wprowadzeniu świadczenia jako scenariusz kontrfaktyczny dla okresu przed wprowadzeniem programu. Dodatkowo, badam rolę dostosowań podaży pracy i ich interakcji ze zmianami w dietności. W tym celu posługuję się istniejącymi szacunkami wpływu programu 500+ na podaż pracy, które pokazują, że na każde 500 zł miesięcznego świadczenia, gospodarstwa domowe zmniejszyły swoje dochody z pracy o 125 zł.

W symulowanych scenariuszach wprowadzam świadczenie w wysokości 500 zł miesięcznie na każde dziecko (program funkcjonował w takim kształcie w latach 2019-2023). Wyniki mikrosymulacji pokazują, że w scenariuszu bez dostosowań dietności i podaży pracy, dodatkowy dochód rodzin ze świadczenia 500+ mógłby obniżyć wskaźnik ubóstwa dzieci o 11 punktów procentowych, co oznaczałoby, że trzy czwarte dzieci żyjących w ubóstwie zostałyby z niego wyciągnięte. Zmiany w strukturze urodzeń i podaży pracy mają niewielki wpływ na efekty redukcji ubóstwa, głównie ze względu na wyjątkową hojność świadczenia w odniesieniu do progu ubóstwa. Nawet gdyby rodziny redukowały

swoje zarobki o całą kwotę świadczenia, wszystkie rodziny z czwórką lub więcej dzieci byłyby automatycznie wyciągnięte z ubóstwa dzięki świadczeniu. Dostosowania podaży pracy i dietności odgrywają dużo większą rolę w środkowej części rozkładu dochodów.

Mimo niewielkiego wpływu zmian w strukturze urodzeń na redukcję ubóstwa przez program „Rodzina 500 plus”, artykuł dokumentuje istotny dylemat polityki społecznej: choć powszechne świadczenia na dzieci mają potencjał do zwiększania liczby urodzeń, te „dodatkowe” dzieci rodzą się głównie w rodzinach o niskich dochodach. Dostosowania te wykraczają zresztą poza czysto pieniężny wymiar: zwiększa się odsetek urodzeń w rodzinach o niskim poziomie wykształcenia i niezdrowych nawykach palenia papierosów. Gdybyśmy mogli zwiększać dietność za pomocą zasiłków to dostosowania w strukturze urodzeń powodowałyby wzrost nierówności i zmniejszenie mobilności społecznej. W tym kontekście, fakt że nawet tak hojny program jak „Rodzina 500 plus” nie wywołał drastycznego wzrostu urodzeń może być postrzegany jako zaleta programu.

Pełna wersja artykułu

Gromadzki J., (2024), Universal Child Benefit and Child Poverty: The Role of Fertility Adjustments, IBS Working Paper 03/2024. https://ibs.org.pl/wp-content/uploads/2024/11/UNIVERSAL-CHILD-BENEFIT-AND-CHILD-POVERTY_IBS_WP_3_2024.pdf